

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 5 februari 2020*

”Begäran om förhandsavgörande – Förordning (EU) 2016/399 – Kodexen om Schengen gränserna – Kontroll vid de yttre gränserna – Tredjelandsmedborgare – Artikel 11.1 – Stämpling av resehandlingar – Utresestämpel – Fastställande av tidpunkten för utresan från Schengenområdet – Sjömäns påmönstring ombord på fartyg som ligger långtidsförtöjda i en kusthamn”

I mål C-341/18,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Raad van State (Högsta förvaltningsdomstolen, Nederländerna) genom beslut av den 9 maj 2018, som inkom till domstolen den 24 maj 2018, i målet

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

mot

J. m.fl.,

ytterligare deltagare i rättegången:

C. och H. m.fl.

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden E. Regan (referent) samt domarna I. Jarukaitis, E. Juhász, M. Ilešić och C. Lycourgos,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 6 juni 2019,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- J. m.fl., genom K. Boele, advocaat,
- Nederländernas regering, genom P. Huurnink, M.K. Bulterman och H.S. Gijzen, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: nederländska.

- Tysklands regering, inledningsvis genom T. Henze, R. Kanitz och J. Möller, därefter genom de två sistnämnda, samtliga i egenskap av ombud,
- Greklands regering, genom S. Chala, C. Fatourou och G. Konstantinos, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom G. Wils och J. Tomkin, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 17 oktober 2019 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 11.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/399 av den 9 mars 2016 om en unionskodex om gränspassage för personer (kodex om Schengengränserna) (EUT L 77, 2016, s. 1) (nedan kallad kodexen om Schengengränserna).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (statssekreterare med ministerlika befogenheter vid ministeriet för rättsliga frågor och säkerhet, Nederländerna) (nedan kallad Staatssecretaris) och sjömännen J. m.fl. vilka är medborgare i tredjeländer. Målet rör myndigheternas vägran att anbringa en stämpel för utresa från Schengenområdet i nämnda personers pass vid den tidpunkt då de mönstrade på fartyg som låg långtidsförtöjda i Rotterdams hamn (Nederländerna).

Tillämpliga bestämmelser

Kodexen om Schengengränserna

- 3 Skälen 6 och 15 i kodexen om Schengengränserna har följande lydelse:

”(6) Gränskontroll är av intresse inte endast för de medlemsstater vid vars yttre gränser den utförs utan för samtliga medlemsstater som har avskaffat inre gränskontroll. Gränskontrollen bör bidra till kampen mot olaglig invandring och människohandel samt till förebyggande av alla typer av hot mot medlemsstaternas inre säkerhet, allmänna ordning, folkhälsa och internationella förbindelser.

...

(15) Det bör vara möjligt att förenkla kontrollerna vid de yttre gränserna vid exceptionella och oförutsebara omständigheter för att undvika alltför lång väntetid vid gränserna. Vid förenklade in- och utresekontroller föreligger det alltså en skyldighet att systematiskt stämpla tredjelandsmedborgares handlingar. Stämplingen gör det möjligt att med visshet fastställa datum och plats för passerandet av gränsen utan att i alla enskilda fall fastställa att alla erforderliga åtgärder för kontroll av resehandlingar har genomförts.”

- 4 I artikel 1 i nämnda kodex, med rubriken ”Syfte och principer”, anges följande:

”Enligt denna förordning ska ingen gränskontroll ske av personer vid passage av de inre gränserna mellan unionens medlemsstater.

Genom förordningen fastställs regler för gränskontroll av personer vid passage av unionens medlemsstaters yttre gränser.”

5 Artikel 2 i förordningen, med rubriken ”Definitioner”, har följande lydelse:

”I denna förordning gäller följande definitioner:

1. *inre gränser*:

- a) medlemsstaternas gemensamma landgränser, inklusive flod- och insjögränser,
- b) medlemsstaternas flygplatser för inrikesflyg,
- c) medlemsstaternas kust-, flod- och insjöhamnar för reguljära inre färjeförbindelser.

2. *yttre gränser*: medlemsstaternas landgränser, inklusive flod- och insjögränser, sjögränser samt flygplatser och flod-, kust- och insjöhamnar, såvida de inte räknas som inre gränser.

...

8. *gränsövergångsställe*: varje gränsövergångsställe som de behöriga myndigheterna har godkänt för passage av de yttre gränserna.

...

10. *gränskontroll*: verksamhet vid en gräns, i enlighet med och för att uppnå målen i denna förordning, som utan hänsyn till andra skäl enbart bedrivs som svar på en avsikt att passera gränsen eller själva passagen av den och som består av in- och utresekontroller och gränsövervakning.

11. *in- och utresekontroller*: kontroller vid gränsövergångsställen för att säkerställa att personer, deras transportmedel och föremål i deras besittning kan tillåtas att resa in i medlemsstaternas territorium eller att lämna det.

...”

6 Artikel 5 i kodexen om Schengen gränserna har rubriken ”Passage av yttre gränser”. Där föreskrivs följande:

”1. De yttre gränserna får passeras endast vid gränsövergångsställen och under fastställda öppethållandetiderna. Öppethållandetiderna ska tydligt anges vid gränsövergångsställen som inte är öppna dygnet runt.

Medlemsstaterna ska till kommissionen anmäla förteckningen över sina gränsövergångsställen i enlighet med artikel 39.

2. Trots vad som sägs i punkt 1 får följande undantag göras från skyldigheten att passera de yttre gränserna endast vid gränsövergångsställena och under de fastställda öppethållandetiderna:

...

c) I enlighet med de särskilda bestämmelser som anges i artiklarna 19 och 20 jämförda med bilagorna VI och VII.

...”

7 Artikel 6 i kodexen har rubriken ”Inresevillkor för tredjelandsmedborgare”. Där föreskrivs följande:

”1. För planerade vistelser på medlemsstaternas territorium som inte varar mer än 90 dagar under en period på 180 dagar, vilket innebär att den period på 180 dagar som föregår varje dag av vistelsen ska beaktas, ska följande villkor gälla för inresa för tredjelandsmedborgare:

a) De är innehavare av en giltig resehandling som ger innehavaren rätt att passera gränsen ...

...

b) De innehar giltig visering, om sådan krävs enligt rådets förordning (EG) [nr 539/2001 av den 15 mars 2001 om fastställande av förteckningen över tredje länder vars medborgare är skyldiga att inneha visering när de passerar de yttre gränserna och av förteckningen över de tredje länder vars medborgare är undantagna från detta krav (EGT L 81, 2001, s. 1)], utom när de innehar ett giltigt uppehållstillstånd eller en giltig visering för längre vistelse.

...

2. Vid tillämpningen av punkt 1 ska inresedagen anses som den första dagen av vistelsen på medlemsstaternas territorium och utresedagen anses vara den sista dagen av vistelsen på medlemsstaternas territorium. Godkända vistelseperioder enligt ett uppehållstillstånd eller en visering för längre vistelse ska inte tas med vid beräkningen av vistelsens längd på medlemsstaternas territorium.

...

5. Med undantag från punkt 1 gäller följande:

...

b) Tredjelandsmedborgare som uppfyller villkoren i punkt 1, förutom led b, och som infinner sig vid gränsen får beviljas inresa till medlemsstaternas territorium, om en visering utfärdas vid gränsen i enlighet med artiklarna 35 och 36 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 810/2009 [av den 13 juli 2009 om införande av en gemenskapskodex om viseringar (viseringskodex) (EUT L 243, 2009, s. 1, och rättelse i EUT L 154, 2013, s. 10)].

...”

8 Artikel 8 i kodexen om Schengengränserna har rubriken ”In- och utresekontroll av personer”. Där föreskrivs följande i punkt 3:

”Vid inresa och utresa ska tredjelandsmedborgare underkastas noggranna kontroller enligt följande:

a) Den noggranna kontrollen vid inresa ska omfatta kontroll av de villkor för inresa som fastställs i artikel 6.1 samt, i förekommande fall, av handlingar som ger tillstånd till vistelse och utövande av yrkesverksamhet. Detta ska innefatta en ingående undersökning av följande aspekter:

...

iii) Undersökning av inrese- och utresestämplarna i den berörda tredjelandsmedborgarens resehandling, i syfte att genom jämförelse av inrese- och utresedatum kontrollera att personen inte redan har överskridit den maximalt tillåtna längden för vistelse på medlemsstaternas territorium.

...

h) Förutom kontrollerna i led g får den noggranna kontrollen vid utresa också omfatta följande:

- ...
- ii) Kontroll av att personen inte har överskridit den maximalt tillåtna längden för vistelse på medlemsstaternas territorium.

...”

9 Artikel 11 i kodexen har rubriken ”Stämpling av resehandlingar”. Där föreskrivs följande:

”1. Tredjelandsmedborgares resehandlingar ska systematiskt stämplas vid in- och utresa. Inrese- eller utresestämpel ska särskilt påföras följande handlingar:

- a) Handlingar försedda med en giltig visering, vilka tillåter tredjelandsmedborgare att passera gränsen.
- b) Handlingar som tillåter tredjelandsmedborgare som vid gränsen har fått en visering utfärdad av en medlemsstat att passera gränsen.
- c) Handlingar som tillåter tredjelandsmedborgare som inte omfattas av viseringskrav att passera gränsen.

...

3. Inrese- eller utresestämpel ska inte påföras

...

- c) resehandlingar för sjömän som vistas på en medlemsstats territorium endast medan fartyget befinner sig i hamn och inom den anlöpta hamnens område,

...”

10 Artikel 13 i kodexen har rubriken ”Gränsövervakning”. Där föreskrivs följande i punkt 1:

”Det huvudsakliga syftet med gränsövervakningen är att förhindra obehörig gränspassage, att bekämpa gränsöverskridande brottslighet och att vidta åtgärder mot personer som har passerat gränsen på olagligt sätt. ...”

11 Artikel 19 i kodexen har rubriken ”Särskilda bestämmelser angående olika typer av gränser och de olika transportmedel som används för passage av de yttre gränserna”. Där föreskrivs följande:

”De särskilda bestämmelser som anges i bilaga VI ska tillämpas på kontroller som utförs vid olika typer av gränser och på de olika transportmedel som används för passage av gränsövergångsställena.

Dessa särskilda bestämmelser får innehålla undantag från artiklarna 5 och 6 samt 8–14.”

12 Artikel 20 i kodexen om Schengengränserna har rubriken ”Särskilda bestämmelser angående kontroller av vissa personkategorier”. Där föreskrivs följande i punkt 1:

”De särskilda bestämmelser som anges i bilaga VII ska tillämpas på kontroller av följande personkategorier:

...

c) Sjömän.

...

Dessa särskilda bestämmelser får innehålla undantag från artiklarna 5 och 6 samt 8–14.”

- 13 Det framgår av rubriken till bilaga VI i kodexen att denna bilaga behandlar ”[s]ärskilda bestämmelser angående olika typer av gränser och de olika transportmedel som används för passage av de yttre gränserna”.
- 14 Punkt 3 i bilagan har rubriken ”Sjögränser”. Punkt 3.1 har rubriken ”Allmänna kontrollförfaranden för sjötrafik” och lyder enligt följande:

”3.1.1. Kontroller av fartyg ska utföras i ankomst- eller avresehamnen eller på en därför avsedd plats i omedelbar närhet av fartyget eller ombord på fartyget på territorialvatten såsom de definieras i Förenta nationernas havsrättskonvention [som undertecknades i Montego Bay den 10 december 1982, trädde i kraft den 16 november 1994, ratificerades av Konungariket Nederländerna den 28 juni 1996 och godkändes på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 98/392/EG av den 23 mars 1998 (EGT L 179, 1998, s. 1)]. Medlemsstaterna får ingå avtal enligt vilka kontroller också får utföras under resan eller på ett tredjelands territorium vid fartygets ankomst eller avresa, under iakttagande av de principer som anges i punkt 1.1.4.

...

3.1.5. Befälhavaren ska i god tid och i enlighet med de bestämmelser som gäller i den berörda hamnen anmäla fartygets avresa till den behöriga myndigheten.”

- 15 Bilaga VII i kodexen har rubriken ”Särskilda regler för vissa personkategorier”. Punkt 3 i denna bilaga har rubriken ”Sjömän” och lyder enligt följande:

”Genom undantag från artiklarna 5 och 8 får medlemsstaterna tillåta sjömän som innehar identitetshandlingar för sjömän utfärdade i enlighet med Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention angående nationella identitetshandlingar för sjömän nr 108 (1958) eller nr 185 (2003), konventionen om förenkling av formaliteterna i internationell sjöfart (FAL-konventionen) och relevant nationell rätt att resa in på medlemsstaternas territorium genom att gå i land och stanna inom området runt den hamn som deras fartyg anlöper eller i angränsande kommuner, eller lämna medlemsstaternas territorium genom att återvända till sina fartyg, utan att anmäla sig vid ett gränsövergångsställe, under förutsättning att de är upptagna på sitt fartygs besättningsförteckning, som tidigare har lämnats till de behöriga myndigheterna för kontroll.

...”

Viseringskodexen

- 16 Artikel 35 i förordning nr 810/2009 i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 610/2013 av den 26 juni 2013 (EUT L 182, 2013, s. 1) (nedan kallad viseringskodexen) har rubriken: ”Viseringsansökningar som lämnas vid de yttre gränserna”. I artikel 35.1 föreskrivs följande:

”1. I undantagsfall kan viseringar utfärdas vid gränsövergångar om följande villkor är uppfyllda:

...

- c) Det anses klarlagt att sökanden kommer att återvända till sitt ursprungsland eller bosättningsland eller transitera genom andra länder än de medlemsstater som tillämpar Schengenregelverket fullt ut.”
- 17 Artikel 36 i denna kodex har rubriken ”Viseringar som utfärdas till sjömän i transit vid den yttre gränsen” och innehåller följande bestämmelser:
- ”1. En visering för transitering får utfärdas vid gränsen för en sjöman som måste inneha visering vid passage av medlemsstaternas yttre gränser om
- a) han uppfyller villkoren i artikel 35.1, och
- b) han passerar gränsen i fråga för att gå ombord på, åter gå ombord på eller gå i land från ett fartyg som han kommer att arbeta på eller har arbetat på som sjöman.
2. De behöriga nationella myndigheterna ska följa anvisningarna i bilaga IX del 1 innan de utfärdar en visering vid gränsen för en sjöman i transit, och se till att den nödvändiga informationen om sjömannen i fråga har utbyttts med hjälp av ett vederbörligen ifyllt formulär om sjömän i transit enligt bilaga IX del 2.
- ...”
- 18 Del 1 i bilaga IX till kodexen innehåller, enligt vad som framgår av själva rubriken, ”[b]estämmelser om utfärdande av viseringar vid gränsen för sjömän i transit vilka omfattas av viseringstvång”. Del 2 i bilagan innehåller en mall för det formulär som ska användas för sjömän i transit vilka omfattas av viseringstvång.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

- 19 Sjömännen, och tillika tredjelandsmedborgarna, J. m.fl. reste in i Schengenområdet via den internationella flygplatsen Schiphol i Amsterdam (Nederländerna) och tog sig därefter landvägen till Rotterdams kusthamn för att mönstra på självständigt navigerande specialfartyg som låg långtidsförtöjda i den hamnen. Deras avsikt var att ombord på dessa fartyg – medan fartygen låg kvar i hamnen – arbeta med förberedelser inför uppförandet av bland annat oljeplattformar och oljeledning i havet. Det som hände efter den period under vilken de arbetat ombord på dessa fartyg – fem eller tio veckor beroende på det enskilda fallet – var att sjömännen antingen tog sig tillbaka landvägen till den internationella flygplatsen Schiphol i Amsterdam eller avseglade ombord på det berörda fartyget.
- 20 När sjömännen vid olika datum under januari till mars 2016 anmälde sig hos Zeehavenpolitie Rotterdam (sjöpolisen i Rotterdams kusthamn, Nederländerna), som är den nationella myndighet som har i uppgift att övervaka gränsen i Rotterdams hamn, och uppgav att de hade för avsikt att mönstra på fartyg som låg förtöjda i hamnen, vägrade myndigheten – vilket utgjorde ett avsteg från tidigare praxis – att anbringa utresestämplar på deras resehandlingar, med motiveringen att det inte hade preciserats vid vilket datum som det berörda fartyget rent faktiskt skulle lämna hamnen, och därmed Schengenområdet.
- 21 J. m.fl. och vissa fartygsoperatörer, nämligen C. och H. m.fl., överklagade dessa beslut till Staatssecretaris. Klagandena framhöll att sjömännen, i enlighet med fast praxis hos de nederländska myndigheterna, tidigare alltid fick en sådan stämpel vid tidpunkten för påmönstringen, oberoende av om de skulle komma att lämna hamnen efter en kort tid ombord på fartyget eller inte. De anförde därvid att då de i egenskap av tredjelandsmedborgare i princip hade rätt att uppehålla sig inom Schengenområdet under högst 90 dagar under en 180-dagarsperiod, fick den nya praxis som

sjöpolisen i Rotterdams kusthamn börjat tillämpa till konsekvens att den tid som sjömännen hade rätt att stanna inom Schengenområdet konsumerades snabbare. Eftersom de därefter måste avvakta 180 dagar för att kunna återvända till Schengenområdet ledde detta dessutom till ett inkomstbortfall.

- 22 Genom beslut under juni och juli månad 2016 avvisade Staatssecretaris de överklaganden som ingetts av fartygsoperatörerna, och ogillade i sak de överklaganden som ingetts av sjömännen med motiveringen att endast den omständigheten att en sjöman mönstrar på ett fartyg inte betyder att vederbörande reser ut från Schengenområdet i den mening som avses i artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna. Enligt Staatssecretaris kan sjömannen endast anses lämna Schengenområdet när vederbörande infinner sig eller befinner sig ombord på ett fartyg vars befälhavare har anmält fartygets avresa till sjöpolisen i Rotterdams kusthamn och när fartyget därefter faktiskt lämnar hamnen med sjömannen ombord.
- 23 I fyra domar av den 17 maj 2017 biföll Rechtbank Den Haag (Domstolen i Haag, Nederländerna) de överklaganden som getts in av J. m.fl. Som skäl angavs att sjömännen vid påmönstringen passerade en av Schengenmedlemsstaternas yttre gränser och därmed reste ut från Schengenområdet i den mening som avses i artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna. Såsom framgår av undantagsregleringen i artikel 11.3 c och i bilaga VII till kodexen, avseende sjömän som går i land när deras fartyg anlöper en hamn, anser unionslagstiftaren nämligen att en yttre gräns har passerats när sjömän går i land eller går ombord medan deras fartyg befinner sig i en kusthamn. Denna bedömning stöds enligt Rechtbank Den Haag av artikel 36 och bestämmelserna i bilaga IX i viseringskodexen, enligt vilka de behöriga nationella myndigheterna kan utfärda en transitvisering för sjömän för den tid det tar för dem att ta sig från inreseflygplatsen till den hamn där de mönstrar på.
- 24 Staatssecretaris överklagade dessa domar till Raad van State (Högsta förvaltningsdomstolen, Nederländerna).
- 25 Den domstolen har konstaterat att det regelbundet förekommer att fartyg ligger förtöjda i kusthamnar, såsom Rotterdams hamn, under flera månader. Dessutom har den funnit att de uppgifter som lämnats av Staatssecretaris inte ger stöd för att vederlägga påståendet, som framförts vid den domstolen, att de behöriga myndigheterna i flera medlemsstater anbringar utresestämpel vid sjömännens påmönstring oavsett om det fartyg där de mönstrat på kommer att lämna hamnen inom kort eller inte.
- 26 Den hänskjutande domstolen har funnit att det inte framgår klart av kodexen om Schengengränserna vid vilken tidpunkt en sjöman som har rest in i Schengenområdet via en flygplats och som tar sig landvägen till ett fartyg som ligger långtidsförtöjt i en kusthamn, såsom Rotterdams hamn, för att mönstra på det fartyget, ska anses ha rest ut från Schengenområdet. Framför allt går det inte att klart utläsa huruvida en sådan utresa kräver att personen i fråga rent faktiskt reser ut från Schengenområdet. Kodexen om Schengengränserna innehåller nämligen inte någon definition av begreppet ”utresa”, som avses i artikel 11.1 i kodexen, och den anger inte heller exakt var medlemsstaternas yttre gränser är belägna, eller när de passeras. Det råder således osäkerhet om huruvida – och i så fall vid vilken tidpunkt – en utresestämpel ska anbringas.
- 27 Mot denna bakgrund beslutade Raad van State (Högsta förvaltningsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till EU-domstolen:

”Ska artikel 11.1 i [kodexen om Schengengränserna] tolkas så, att en tredjelandsmedborgare som tidigare har rest in i Schengenområdet, till exempel via en internationell flygplats, ska anses resa ut från Schengenområdet, i den mening som avses i kodexen om Schengengränserna, så snart vederbörande, i egenskap av sjöman, mönstrar på ett fartyg som redan ligger förtöjt i en hamn som utgör en yttre gräns, oavsett om, och i så fall när, vederbörande kommer att lämna hamnen med det fartyget? Eller krävs det för att det ska kunna vara fråga om en utresa från Schengenområdet att det först har fastställts att sjömannen kommer att lämna hamnen med det aktuella fartyget och om så är fallet,

gäller då en viss frist för när avgången senast måste äga rum, och vid vilken tidpunkt ska då utresestämpeln anbringas? Eller är det en annan tidpunkt som, eventuellt under andra villkor, ska gälla som 'utresa från Schengenområdet'?"

Prövning av tolkningsfrågan

- 28 Den hänskjutande domstolen har ställt frågan för att få klarhet i huruvida artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna ska tolkas så, att när en sjöman som är medborgare i ett tredjeland mönstrar på ett fartyg som ligger långtidsförtöjt i en kusthamn i en stat som tillhör Schengenområdet, i syfte att utföra arbete ombord på det fartyget, och därefter lämnar hamnen ombord på det fartyget, ska utresestämpeln, för det fall en sådan ska anbringas enligt nämnda kodex, anbringas på sjömannens resehandlingar *vid den tidpunkt då vederbörande mönstrar på* – även om fartyget inte lämnar hamnen inom kort – eller *efter påmönstringen*. Om stämplingen ska ske efter påmönstringen önskar domstolen få kännedom om den exakta tidpunkten då detta ska ske.
- 29 Det framgår av de upplysningar som lämnats av den hänskjutande domstolen att långtidsförtöjning utgör en praxis inom sjöfartssektorn som innebär att fartyg ligger förtöjda vid kaj eller ligger för ankar i en hamn under en period som kan uppgå till flera månader, och att de sjömän som mönstrat på dessa fartyg uppehåller sig i den aktuella hamnen under hela eller delar av den period under vilken de har anställts för att utföra arbete ombord på fartyget.
- 30 För att besvara tolkningsfrågan ska det först erinras om att det framgår av artikel 1 i kodexen om Schengengränserna att kodexens syfte och principer är att unionen ska utvecklas till ett gemensamt område för fri rörlighet utan inre gränser och att regler fastställs för kontroll av personer som passerar Schengenmedlemsstaternas yttre gränser (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 juni 2012, Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers, C-606/10, EU:C:2012:348, punkt 23).
- 31 Det anges i artikel 2.2 i kodexen att "yttre gränser" enligt denna kodex bland annat syftar på medlemsstaternas landgränser och sjögränser "samt flygplatser och ... kust[hamnar]", såvida de inte räknas som "inre gränser" enligt kodexen. Begreppet "inre gränser" syftar enligt ordalydelsen i artikel 1 b och 1 c bland annat på medlemsstaternas flygplatser för inrikesflyg och medlemsstaternas kusthamnar för reguljära inre färjeförbindelser.
- 32 Enligt artikel 5.1 i kodexen om Schengengränserna får "de yttre gränserna" i den mening som avses i denna kodex i princip endast passeras vid så kallade gränsövergångsställen, vilka medlemsstaterna ska anmäla till kommissionen. Enligt ordalydelsen i artikel 2.8 i kodexen ska uttrycket "gränsövergångsställe" förstås som ett gränsövergångsställe som de behöriga myndigheterna har godkänt för passage av de yttre gränserna.
- 33 I artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna anges att tredjelandsmedborgares resehandlingar i princip alltid ska stämplas "vid inresa" till och "vid utresa" från Schengenområdet. Såsom domstolen redan har haft anledning att precisera utgör en sådan stämpel det fysiska uttrycket för ett inrese- eller utresetillstånd (dom av den 26 juli 2017, Jafari, C-646/16, EU:C:2017:586, punkt 52).
- 34 Det står i målet klart dels att den internationella flygplatsen Schiphol i Amsterdam och Rotterdams kusthamn, vilka båda är belägna inom nederländskt territorium, utgör en "flygplats" respektive en "kusthamn" som omfattas av begreppet "yttre gränser" för Schengenområdet, såsom detta område avgränsas i artikel 2.2 i kodexen om Schengengränserna, dels att Konungariket Nederländerna har anmält hela kusthamnen till kommissionen som ett "gränsövergångsställe" i den mening som avses i artikel 2.8 i kodexen.

- 35 Det är även utrett att sjömännen i det nationella målet reste in i Schengenområdet via den internationella flygplatsen Schiphol i Amsterdam, då de behöriga nederländska myndigheterna på deras resehandlingar anbringade den inresestämpel som föreskrivs i artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna, och att dessa sjömän därefter tog sig landvägen till Rotterdams kusthamn för att där mönstra på ombord på ett långtidsförtöjt fartyg på vilket de utförde sitt arbete utan att fartyget lämnade hamnen. Det är ostridigt att sjömännen efter avslutat arbete ombord på fartyget antingen, beroende på det enskilda fallet, tog sig landvägen tillbaka till den internationella flygplatsen Schiphol i Amsterdam eller lämnade hamnen ombord på det berörda fartyget.
- 36 Frågan är här vid vilken tidpunkt den utresestämpel som föreskrivs i artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna ska anbringas på sjömännens resehandlingar i den andra av dessa två situationer.
- 37 J. m.fl. samt den grekiska regeringen har gjort gällande att sjömännen i det nationella målet ska anses resa ut från Schengenområdet när de mönstrar på ombord på ett fartyg som ligger förtöjt i Rotterdams kusthamn, eftersom de vid den tidpunkten passerar den yttre gränsen i denna hamn när de anmäler sig vid ett gränsovergångsställe. Den utresestämpel som föreskrivs i den bestämmelsen ska således anbringas på sjömännens resehandlingar den dag då dessa mönstrar på, och för övrigt oberoende av vid vilken tidpunkt det berörda fartyget avseglar.
- 38 Den nederländska och den tyska regeringen, liksom även kommissionen, har däremot i huvudsak anfört att sjömännen i det nationella målet ska anses resa ut från Schengenområdet när det fartyg ombord på vilket de har mönstrat på faktiskt lämnar den berörda kusthamnen med sjömännen ombord. För att det ska vara fråga om en utresa från området krävs det enligt dessa regeringar nämligen att de berörda sjömännen passerar en geografisk yttre gräns för Schengenområdet, som inte har fastställts genom kodexen om Schengengränserna utan genom Förenta nationernas havsrättskonvention. Enligt havsrättskonventionen ligger den gränsen tolv nautiska mil bort, mätt från de baslinjer som fastställts i enlighet med denna konvention, i de berörda medlemsstaternas territorialvatten. Den nederländska regeringen och kommissionen anser således att den utresestämpel som föreskrivs i artikel 11.1 i kodexen ska anbringas på sjömännens resehandlingar ”inom rimlig tid före” respektive ”omedelbart före” det berörda fartygets avsegling. Den tyska regeringen anser att resehandlingarna ska stämplas den dag då utresan från Schengenområdet äger rum när datumet för fartygets avsegling har fastställts.
- 39 För att fastställa vid vilken tidpunkt en utresestämpel ska anbringas, med tillämpning av artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna, på de resehandlingar som tillhör en sjöman som befinner sig i den situation som beskrivs ovan i punkt 28, behöver man i ett första skede pröva vid vilken tidpunkt sjömannen ska anses ha rest ut från Schengenområdet, för att därefter, i ett andra skede, beroende på när denna utresa ska anses ha skett, fastställa vid vilken tidpunkt de behöriga nationella myndigheterna ska anbringa utresestämpeln.
- 40 För det första, vad gäller fastställandet av tidpunkten för utresan från Schengenområdet, erinrar domstolen om att det enligt domstolens fasta praxis följer såväl av kravet på en enhetlig tillämpning av unionsrätten som av likhetsprincipen, att termerna i en unionsbestämmelse som inte innehåller någon uttrycklig hänvisning till medlemsstaternas rättsordningar för fastställandet av bestämmelsens innebörd och tillämpningsområde, i regel ska ges en självständig och enhetlig tolkning inom hela unionen, oberoende av hur de kvalificeras i medlemsstaterna, med beaktande av bestämmelsens ordalydelse, det sammanhang i vilket bestämmelsen förekommer och de mål som eftersträvas med den aktuella lagstiftningen (se, för ett liknande resonemang, bland annat dom av den 9 november 2017, Maio Marques da Rosa, C-306/16, EU:C:2017:844, punkt 38, och dom av den 3 oktober 2019, X (Varaktigt bosatta – Stabila, regelbundna och tillräckliga försörjningsmedel), C-302/18, EU:C:2019:830, punkt 26).

- 41 Eftersom artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna inte innehåller någon hänvisning till nationell rätt ska begreppet "utresa", som återfinns i den bestämmelsen, således anses utgöra ett självständigt unionsrättsligt begrepp som ska ha samma betydelse och räckvidd i alla medlemsstater. Det ankommer således på domstolen att tolka begreppet på ett enhetligt sätt inom ramen för unionens rättsordning.
- 42 Vad gäller, för det första, ordalydelsen i artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna, konstaterar domstolen att då varken denna bestämmelse eller någon annan bestämmelse i kodexen, till exempel artikel 2, innehåller någon definition av begreppet "utresa" från Schengenområdet, ska begreppets betydelse och räckvidd fastställas i enlighet med dess normala betydelse i vanligt språkbruk (se, för ett liknande resonemang, bland annat, dom av den 26 juli 2017, Jafari, C-646/16, EU:C:2017:586, punkt 73, dom av den 29 juli 2019, Spiegel Online, C-516/17, EU:C:2019:625, punkt 65, och dom av den 12 september 2019, Koton Mağazacılık Tekstil Sanayi ve Ticaret/EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, punkt 43).
- 43 Uttrycket "utresa" från Schengenområdet är inte tvetydigt när det används i sin normala betydelse, och det måste anses syfta på en persons fysiska förflyttning från en plats som ligger inom Schengenområdets territorium till en plats som inte ligger inom det territoriet (se, analogt, dom av den 4 maj 2017, El Dakkak och Intercontinental, C-17/16, EU:C:2017:341, punkterna 19–21, och dom av den 31 maj 2018, Zheng, C-190/17, EU:C:2018:357, punkt 30).
- 44 Det ska däremot, vad beträffar det sammanhang i vilket artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna ingår, direkt påpekas att man redan av artikel 2 led 11 och artikel 6.2 i kodexen kan sluta sig till att en person inte reser ut från Schengenområdet så länge han eller hon uppehåller sig på ett territorium som tillhör någon av de stater som ingår i Schengenområdet, eftersom dessa bestämmelser likställer Schengenområdet med "medlemsstaternas territorium".
- 45 Det innebär att endast den omständigheten att en person har passerat ett "gränsövergångsställe" i den mening som avses i artikel 2 led 8 i kodexen, där kontroll av de yttre gränserna har utförts, såsom framgår ovan av punkt 32, inte betyder att personen i fråga har lämnat Schengenområdet om han eller hon fortfarande uppehåller sig inom ett territorium som tillhör en stat som ingår i Schengenområdet.
- 46 Av detta följer att en sjöman som, efter att ha rest in i Schengenområdet via en internationell flygplats som är belägen i en stat som ingår i Schengenområdet, uppehåller sig på ett fartyg som ligger förtöjt i en av denna stats kusthamnar under den period då han eller hon arbetar ombord på fartyget, inte kan anses ha rest ut från Schengenområdet.
- 47 Visserligen är det riktigt, såsom har angetts ovan i punkt 31, att det framgår av definitionen i artikel 2.2 i kodexen om Schengengränserna att medlemsstaternas landgränser och sjögränser, samt – förutsatt att det inte rör sig om inre gränser – bland annat deras flygplatser och kusthamnar, utgör "yttre gränser" för Schengenområdet.
- 48 Såsom framgår av bestämmelsens ordalydelse förhåller det sig emellertid så, att det enda syftet med denna bestämmelse är att knyta vissa av Schengenmedlemsstaternas flygplatser och hamnar till de yttre gränserna för Schengenområdet, och detta endast för att, i enlighet med artikel 77.2 b FEUF, underlätta den konkreta tillämpningen av kontrollen av de personer som passerar Schengenområdets yttre gränser.
- 49 Kontrollen av passagen av de av medlemsstaternas gränser som utgör yttre gränser för Schengenområdet måste nämligen, precis som den nederländska och den tyska regeringen i huvudsak har gjort gällande, utföras på en plats där det är praktiskt möjligt och effektivt att utföra en sådan kontroll, och denna plats måste inte nödvändigtvis sammanfalla med den exakta platsen för gränspassagen.

- 50 Det ska i detta hänseende påpekas att enligt artiklarna 5.2 c och 19 i kodexen om Schengen gränserna, jämförda med bilaga VI till kodexen, kan kontrollen av medlemsstaternas sjögränser till och med, i undantagsfall, utföras utanför de gränsövergångsställen som avses i artikel 2 led 8 i nämnda kodex. I punkt 3.1.1 i denna bilaga preciseras i detta avseende att kontroller av fartyg kan utföras, beroende på det enskilda fallet, i ankomst- eller avresehamnen, på en därför avsedd plats i fartygets omedelbara närhet, ombord på fartyget på territorialvatten såsom de definieras i Förenta nationernas havsrättskonvention, under resan eller till och med, om detta avtalats, på ett tredjelands territorium vid fartygets ankomst eller avresa.
- 51 Det framgår dessutom av artikel 5.1 i kodexen om Schengen gränserna, jämförd med artikel 2 leden 8 och 10 i kodexen, att kontroller vid de yttre gränserna för Schengenområdet i princip äger rum vid de gränsövergångsställen som medlemsstaterna har godkänt "för" passage av dessa gränser, och att kontrollerna "enbart" utförs "som svar" på "en avsikt att passera" en sådan gräns eller "själva passagen av den".
- 52 Det framgår således att kodexen om Schengen gränserna är baserad på antagandet att kontrollen av tredjelandsmedborgare på ett gränsövergångsställe inom kort kommer att följas av att den berörda personen, även om han eller hon tillfälligt stannar kvar på den berörda medlemsstatens territorium, faktiskt passerar den yttre gränsen för Schengenområdet.
- 53 Sett från detta perspektiv kan den omständigheten att en person anmäler sig på ett gränsövergångsställe i en kusthamn tillhörande en stat som ingår i Schengenområdet inte i sig likställas med att personen lämnar Schengenområdet, utan detta kan på sin höjd anses återspegla personens avsikt att, i de flesta fall, lämna Schengenområdet inom kort.
- 54 I det aktuella fallet är det dock utrett att en sjöman som har anställts/rekryterats för att arbeta ombord på ett fartyg som ligger långtidstojt i en sådan kusthamn inte, vid den tidpunkt då vederbörande anmäler sig på ett gränsövergångsställe i den berörda kusthamnen för påmönstring ombord på fartyget, har för avsikt att lämna den berörda medlemsstatens territorium, och därmed Schengenområdet, inom kort.
- 55 Slutligen konstaterar domstolen, vad gäller syftet med artikel 11.1 i kodexen om Schengen gränserna, att denna kodex ingår i det mer övergripande regelverket för ett område med frihet, säkerhet och rättvisa utan inre gränser, där i enlighet med artiklarna 3.2 FEUF och 67.2 FEUF den fria rörligheten för personer garanteras samtidigt som lämpliga åtgärder vidtas avseende bland annat kontroller vid yttre gränser (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 juni 2012, *Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers*, C-606/10, EU:C:2012:348, punkt 25).
- 56 Såsom framgår av skäl 6 i kodexen är kontroll av medlemsstaternas yttre gränser av intresse inte endast för de medlemsstater vid vars yttre gränser den utförs utan för samtliga medlemsstater som har avskaffat inre gränskontroll (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 juni 2012, *Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers*, C-606/10, EU:C:2012:348, punkt 24).
- 57 De gränskontroller som utförs vid gränsövergångsställena syftar enligt artikel 2 led 11 i kodexen om Schengen gränserna till att säkerställa att personer kan tillåtas att resa in i medlemsstaternas territorium eller att lämna det.
- 58 Såsom framgår av artikel 6.1 i kodexen får tredjelandsmedborgare endast uppehålla sig inom Schengenområdets territorium under maximalt 90 dagar under en period på 180 dagar, vilket innebär att den period på 180 dagar som föregår varje dag av vistelsen ska beaktas.

- 59 Det anges i artikel 6.2 i kodexen om Schengengränserna att vid beräkningen av huruvida gränsen för längsta tillåtna vistelse har överskridits, ska "inresedagen" och "utresedagen" anses motsvara "den första dagen av vistelsen på medlemsstaternas territorium" respektive "den sista dagen av vistelsen på medlemsstaternas territorium".
- 60 Det är i syfte att säkerställa att dessa bestämmelser efterlevs som det i artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna föreskrivs att tredjelandsmedborgares resehandlingar systematiskt ska stämplas vid in- och utresa, så att det i enlighet med skäl 15 i kodexen går att med visshet fastställa datum och plats för när gränsen passerades.
- 61 Undersökningen av inrese- och utresestämplarna i den berörda tredjelandsmedborgarens resehandling syftar således, i enlighet med artikel 8.3 a iii och 8.3 h ii i kodexen, till att genom jämförelse av inrese- och utresedatum kontrollera att personen inte redan har överskridit gränsen för längsta tillåtna vistelse inom Schengenrådets territorium.
- 62 Det följer av detta att anbringandet av inrese- och utresestämplar är nära kopplat till de behöriga nationella myndigheternas utövande av uppdraget att kontrollera, bland annat, kortvariga vistelser inom Schengenområdet, för att i enlighet med artikel 13.1 i kodexen om Schengengränserna motverka bland annat otillåtna gränspassager (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 september 2014, *Air Baltic Corporation*, C-575/12, EU:C:2014:2155, punkterna 50 et 51).
- 63 Det kan således inte anses att en tredjelandsmedborgare har rest ut från Schengenområdet när han eller hon alltjämt uppehåller sig på ett territorium som tillhör någon av Schengenmedlemsstaterna, eftersom det annars skulle vara möjligt för en tredjelandsmedborgare att, i strid med det syfte som eftersträvas genom artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna, stanna kvar inom Schengenområdet under lång tid än vad som maximalt är tillåtet.
- 64 Det framgår av det ovan anförda att en sjöman som mönstrar på ett fartyg som ligger långtidsförtöjt i en kusthamn i en stat som tillhör Schengenområdet, med avsikten att uppehålla sig i den hamnen under hela eller delar av den period under vilken vederbörande har skrivits in för att utföra arbete ombord på fartyget, inte kan anses ha rest ut från Schengenområdet vid tidpunkten för påmönstringen.
- 65 Denna slutsats påverkas inte av undantagsbestämmelserna i artiklarna 5.2 c, 11.3 c och 20.1 c i kodexen om Schengengränserna, jämförda med punkt 3 i bilaga VII till denna kodex, som rör vistelsen på land för sjömän som mönstrat på ett fartyg som anlöper en kusthamn.
- 66 Det framgår nämligen att dessa bestämmelser – som i huvudsak syftar till att mjuka upp kontrollerna av sådana sjömän som vistas på den berörda medlemsstatens territorium endast när deras fartyg tillfälligt anlöper en hamn och endast inom den anlöpta hamnens område, genom att bland annat ge dem dispens från kravet att skaffa sig utrese- och inresestämplar på sina resehandlingar – inte är tillämpliga på sjömän som arbetar ombord på ett fartyg som ligger långtidsförtöjt i en kusthamn.
- 67 Av samma skäl påverkas slutsatsen ovan i punkt 64 inte heller av bestämmelserna i artiklarna 35 och 36 och i bilaga IX till viseringskodexen, avseende viseringar som utfärdas vid den yttre gränsen och transitviseringar, eftersom sjömännen i det nationella målet i vart fall inte var innehavare av några sådana viseringar.
- 68 För det andra, vad gäller den tidpunkt då en utresestämpel ska anbringas på resehandlingarna i en sådan situation som den som beskrivs ovan i punkt 28, ska det erinras om att det framgår av ordalydelsen i artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna att stämplingen ska ske "vid ... utresa" från Schengenområdet.

- 69 Härav följer att stämplingen ska ske vid tidpunkten för utresan, och att en utresa – enligt vad som framgår av punkterna 44–64 i förevarande dom – är detsamma som en passage av en yttre gräns för Schengenområdet.
- 70 När det har fastställts att kontrollen av de berörda personerna vid ett gränsövergångsställe inte inom kort kommer att följas av en passage av en yttre gräns för Schengenområdet, är det i enlighet med det antagande som nämns ovan i punkt 52 viktigt att de behöriga nationella myndigheterna anbringar utresestämpeln på personernas resehandlingar vid en tidpunkt som ligger nära tidpunkten för gränsövergången, för att det i enlighet med det syfte med kodexen om Schengengränserna som det erinras om ovan i punkterna 60–63, ska kunna säkerställas att dessa myndigheter kan utföra sin kontroll av det faktiska iakttagandet av tidsgränserna för kortvarig vistelse inom Schengenområdet med beaktande av hur länge dessa personer verkligen har uppehållit sig på Schengenområdets territorium.
- 71 Det framgår i det aktuella fallet att en sjöman som har anställts för att arbeta ombord på ett fartyg som ligger långtidsförtöjt i en kusthamn i en stat som tillhör Schengenområdet inte vid tidpunkten för påmönstringen ombord på detta fartyg har för avsikt att inom kort lämna Schengenområdet. Följaktligen har en sådan sjöman inte rätt att få en utresestämpel anbringad på sina resehandlingar vid tidpunkten för påmönstringen.
- 72 Det är först när fartygets avresa, från en sådan kusthamn mot en plats belägen utanför Schengenområdet, är omedelbart förestående som utresestämpeln ska anbringas på resehandlingarna.
- 73 Det ska i detta avseende framhållas att det framgår av punkt 3.1.5 i bilaga VI till kodexen om Schengengränserna att fartygets befälhavare ”i god tid” och i enlighet med de bestämmelser som gäller i den berörda hamnen ska anmäla fartygets avresa till den behöriga myndigheten.
- 74 Härav följer att en sjöman som anställts ombord på ett fartyg som ligger långtidsförtöjt i en kusthamn i en stat som tillhör Schengenområdet ska få en sådan utresestämpel som föreskrivs i artikel 11.1 i kodexen anbringad på sina resehandlingar vid den tidpunkt då fartygets befälhavare informerar den behöriga myndigheten om att fartygets avresa är omedelbart förestående.
- 75 En annan tolkning av denna bestämmelse skulle kunna underlätta missbruk och kringgående av unionsrättens regler om kortvariga vistelser inom Schengenområdet, genom att den skulle ge sjömän som är medborgare i tredjeländer möjlighet att uppehålla sig i en kusthamn i en stat som tillhör Schengenområdet under obegränsad tid.
- 76 Således ska tolkningsfrågan besvaras enligt följande. Artikel 11.1 i kodexen om Schengengränserna ska tolkas så, att när en sjöman som är medborgare i ett tredjeland mönstrar på ett fartyg som ligger långtidsförtöjt i en kusthamn i en stat som tillhör Schengenområdet, i syfte att utföra arbete ombord på det fartyget, och därefter lämnar hamnen ombord på det fartyget, ska en utresestämpel, för det fall en sådan ska anbringas enligt nämnda kodex, inte anbringas på sjömannens resehandlingar vid den tidpunkt då vederbörande mönstrar på, utan när fartygets befälhavare informerar den behöriga myndigheten om att fartygets avresa är omedelbart förestående.

Rättegångskostnader

- 77 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (femte avdelningen) följande:

Artikel 11.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/399 av den 9 mars 2016 om en unionskodex om gränspassage för personer (kodex om Schengen gränserna) ska tolkas så, att när en sjöman som är medborgare i ett tredjeland mönstrar på ett fartyg som ligger långtidsförtöjt i en kusthamn i en stat som tillhör Schengenområdet, i syfte att utföra arbete ombord på det fartyget, och därefter lämnar hamnen ombord på det fartyget, ska en utresestämpel, för det fall en sådan ska anbringas enligt nämnda kodex, inte anbringas på sjömannens resehandlingar vid den tidpunkt då vederbörande mönstrar på, utan när fartygets befälhavare informerar den behöriga myndigheten om att fartygets avresa är omedelbart förestående.

Underskrifter